

«Anàlisi dels hàbits d'estudi i de les tècniques de treball intel·lectual de la població escolar de Sueca»

Miquel Fernández i Ruiz, psicòleg
Isabel Palacios i Benedito, psicòleg
Carles Vendrell i Carbó, psicòleg

Gabinet Psicopedagògic Municipal de Sueca. Membres de la Coordinadora Comarcal de Serveis Sòcio-Psico-Pedagògics Municipals. Ribera Alta - Ribera Baixa

I. INTRODUCCIÓ

Una de les funcions que els psicopedagogs realitzem sovint en els centres d'ensenyament és l'aplicació o coordinació/aplicació de programes dirigits a desenvolupar els hàbits d'estudi i les tècniques de treball intel·lectual.

D'altra banda, en els últims anys s'ha publicat distints materials (teòrics i aplicats) que venen a demostrar la importància que avui dia es dona a les tècniques d'estudi, ja que constitueixen un dels mitjans necessaris per a millorar el rendiment de l'alumnat.

Amb aquest article, poc ambiciós d'eixida, no pretenem fer noves aportacions teòriques al tema, per a la qual cosa remetim el lector a la bibliografia més recent. Bàsicament, amb aquest article, ens proposem el següent:

1. Proporcionar als professionals de psicopedagogia els resultats obtinguts en l'estudi realitzat amb la nostra població. Ja que pensem que poden tindre cert valor de generalització atesa la diversitat de la mostra (8é d'EGB de centres públics i concertats, 1r. d'FP, 1r. de BUP).

2. Estimular els professionals per tal que realitzin investigacions semblants a aquesta, ja que creiem que, per a propiciar canvis, cal tindre el coneixement més exacte possible de la realitat sobre la qual s'actua.

II. IMPORTÀNCIA DE LES TÈCNiques D'ESTUDI

Tal com demostren diversos estudis sobre el tema, s'admet que hi ha una íntima relació entre la variable èxit-fracàs escolar i la manera d'estudiar (és a dir, la utilització d'una sèrie de tècniques, dirigides a aconseguir una major eficàcia en l'estudi).

Els programes renovats dels cicles mitjà i superior inclouen entre els objectius obligatoris de l'Educació General Bàsica el domini i l'adquisició d'un important nombre de tècniques de treball intel·lectual.

Tanmateix aquests objectius són oblidats freqüentment en les distintes programacions realitzades pel professorat.

Aquest oblit està produït per diverses raons (necessitat de reciclatge, incentivació...), que deuen ser tractades en altres àmbits, però la realitat és que d'aquesta manera el professor s'ha oblidat que la seua tasca és ensenyar l'assignatura i ensenyar a estudiar l'assignatura; i així l'estudi, que entre altres coses és fonamentalment l'aprenentatge de les tècniques per a realitzar un treball intel·lectual, no constitueix en general la primera lliçó en cada matèria.

En aquest sentit diverses investigacions conclouen que les diferències entre subjectes quant a la seua

capacitat de treball i d'estudi venen determinades per:

1. Intel·ligència i capacitat específiques, 50-60%.

2. Activitat, esforç i mètodes d'estudi, 30-40%.

3. Factors ambientals, 10-15%.

A més a més, cal tindre en compte, com diuen Doménech i altres (1988), que certes «tècniques específiques tendeixen amb el seu ús a millorar el funcionament de les capacitats o facultats específiques de tipus intel·lectiu, tals com la memòria, la intel·ligència i l'atenció, al temps que desperten un major interès i una major motivació en l'alumne cap a la matèria objecte de treball intel·lectual i cap al propi estudi».

III. JUSTIFICACIÓ DE L'ANÀLISI REALITZADA

Davant aquesta problemàtica, des de fa alguns anys, el Gabinet Psicopedagògic Municipal de Sueca ve aplicant un programa d'hàbits d'estudi i tècniques de treball intel·lectual en els col·legis públics d'EGB, concretament des de 5é a 8é d'EGB.

A l'inici del curs 87-88 els Instituts de Formació Professional i de Batxillerat sol·licitaren la intervenció del Gabinet Psicopedagògic, prioritzant l'aplicació de programes de entrenament de tècniques d'estudi, dirigides als alumnes del primer curs. Va

ser aleshores quan ens proposarem la realització d'una anàlisi exhaustiva de les tècniques d'estudi que incloguera, a més a més de l'alumnat dels centres públics (EGB, FP i BUP), l'alumnat de 8é d'EGB dels centres concertats.

IV. DESCRIPCIÓ DE L'INSTRUMENT

Entre els diversos materials relacionats a les tècniques d'estudi, uns dels que trobem més elaborats són els quaderns de A. Vallés Arandiga i C. Yuste Hernanz «Cómo estudiar» 1r. i 2n., de l'editorial CEPE (1986). Dins d'aquests quaderns s'inclouen diversos qüestionaris corresponents als diferents aspectes dels hàbits i tècniques d'estudi, que concretant-los serien els següents:

Actitud: Aquest factor avalua la motivació de l'alumne front a la tasca quotidiana de l'estudi, així com també la importància que li concedeix per a la consecució d'objectius personals.

Ambient: Avalua les condicions ambientals i materials del lloc on l'alumne estudia habitualment.

Planificació: Fa referència al mode en què l'alumne es prepara per a estudiar la planificació dels temps i el grau de compliment dels plans de treball que s'ha proposat.

Preparació d'avaluacions: Avalua l'hàbit de l'alumne en prevenir i organitzar el temps d'estudi, de cara a les avaluacions o a la utilització d'estratègies adequades en la realització de les proves.

Aprofitament de les classes: Valora el comportament i l'actitud de l'alumne durant les classes, així com l'interès i l'atenció durant aquestes.

Mètode actiu d'estudi: Avalua la seqüencialització que fa l'alumne en el moment de posar-se a estudiar els temes de les assignatures.

Concentració: Fa referència a la facilitat de l'alumne per a concentrar-se quan estudia i a les possibles distraccions que li ho impedeixen.

Subratllat, esquemes i resums: Avalua l'hàbit de realitzar subratllat, esquemes i resums dels temes que l'alumne estudia.

Lectura: Valora els hàbits de lectura, referits tant als temes de les assignatures com als d'esbargiment.

Aquests factors són avaluats mitjançant agrupacions de dotze ítems que poden ser contestats amb les alternatives següents: «Siempre», «Casi siempre», «A veces», «Casi nunca», «Nunca».

Les contestacions dels alumnes són puntuades amb 4, 3, 2, 1, 0 punts, segons l'alternativa de resposta triada.

La suma d'aquests resultats dona una puntuació en cadascun dels factors que els autors del citat qüestionari categoritzen com a: «Muy buena», «Regular», «Floja o muy floja» i que nosaltres hem categoritzat com a «Escasa», «Regular», «Óptima», d'acord amb els criteris que apareixen en el Quadre 1r.

QUADRE NÚM. 1

CATEGORITZACIÓ DE LES PUNTUACIONS

	TÈCNICA ESCASSA	TÈCNICA REGULAR	TÈCNICA ÒPTIMA
ACTITUD	0-27	28-35	36-48
AMBIENT	0-27	28-35	36-48
PLANIFICACIÓ	0-21	22-28	29-48
PREPARACIÓ AVALUACIONS	0-28	29-36	37-48
APROFITAMENT DE CLASSES	0-26	27-34	35-48
MÈTODE ACTIU	0-24	25-29	30-48
CONCENTRACIÓ	0-24	25-32	33-48
SUBRATLLAT, ESQUEMES RESUM	0-28	29-34	35-48
HÀBITS DE LECTURA	0-24	25-33	34-48

La nostra tasca respecte a l'instrument s'ha concertat en l'elaboració d'un qüestionari general que englobarà tots aquests qüestionaris relacionats als diferents factors, així com en l'elaboració d'un perfil individual de l'alumne que recollirà les puntuacions obtingudes en cadascun dels factors.

D'aquesta forma l'instrument està constituït per un qüestionari de 108 ítems amb cinc possibilitats de resposta, que avaluen els aspectes més importants relacionats amb les tècniques d'estudi.

V. DESCRIPCIÓ DE LA MOSTRA

L'esmentat qüestionari va a ser aplicat el curs 87-88 a un total de 625 alumnes distribuïts de la següent forma:

a) *Centres públics d'EGB*

— 32 alumnes de 8é. d'EGB del CP Carrasquer.

QUADRE NÚM. 2

MOSTRA

CURS I CENTRE	NOMBRE D'ALUMNES
8é d'EGB (centres concertats)	227
8é d'EGB (centres públics)	73
1r de Formació Professional	133
1r de BUP	200
Total N.	625

Nota: En aquest segment de la mostra s'ha de tindre en compte que a Sueca l'ensenyament privat d'EGB és majoritari respecte al públic. Açò fa que les característiques socio-culturals de l'alumnat dels col·legis concertats siguin semblants a les de l'escolaritzat en els centres públics. Per altra banda, cal dir que no s'ha tingut en compte en la mostra el centre concertat amb major nombre d'alumnat (Col·legi La Encarnación), ja que el curs passat no era atès pel Gabinet Psicopedagògic Municipal. Aquestes matisacions han de considerar-se en analitzar els resultats.

— 41 alumnes de 8é. d'EGB del CP Cervantes (en dos grups).

b) *Centres concertats d'EGB*

— 43 alumnes de 8é. d'EGB d'Escoles Jardí (en dos grups).

— 73 alumnes de 8é. d'EGB del Col·legi Luis Vives (en dos grups).

— 33 alumnes de 8é. d'EGB del Col·legi M.ª Auxiliadora.

— 39 alumnes de 8é. d'EGB del Col·legi N.^a Sra. de Fátima.

— 39 alumnes de 8é. d'EGB del Col·legi Unión Cristiana.

c) *Institut de Formació Professional*

— 133 alumnes de 1r. d'FP-1 (distribuïts en 7 grups).

d) *Institut de Batxillerat Joan Fuster*

— 200 alumnes de 1r. de BUP (distribuïts en 7 grups).

VI. ANÀLISI ESTADÍSTICA DELS RESULTATS

a) A partir de les puntuacions obtingudes pels alumnes en els 9 factors, hem realitzat la següent anàlisi estadística:

— Càlcul de les mitjanes de puntuació i de les desviacions típiques en cada factor a nivell de grup.

— Càlcul de les mitjanes de puntuació i de les desviacions típiques en cada factor a nivell de curs/centre.

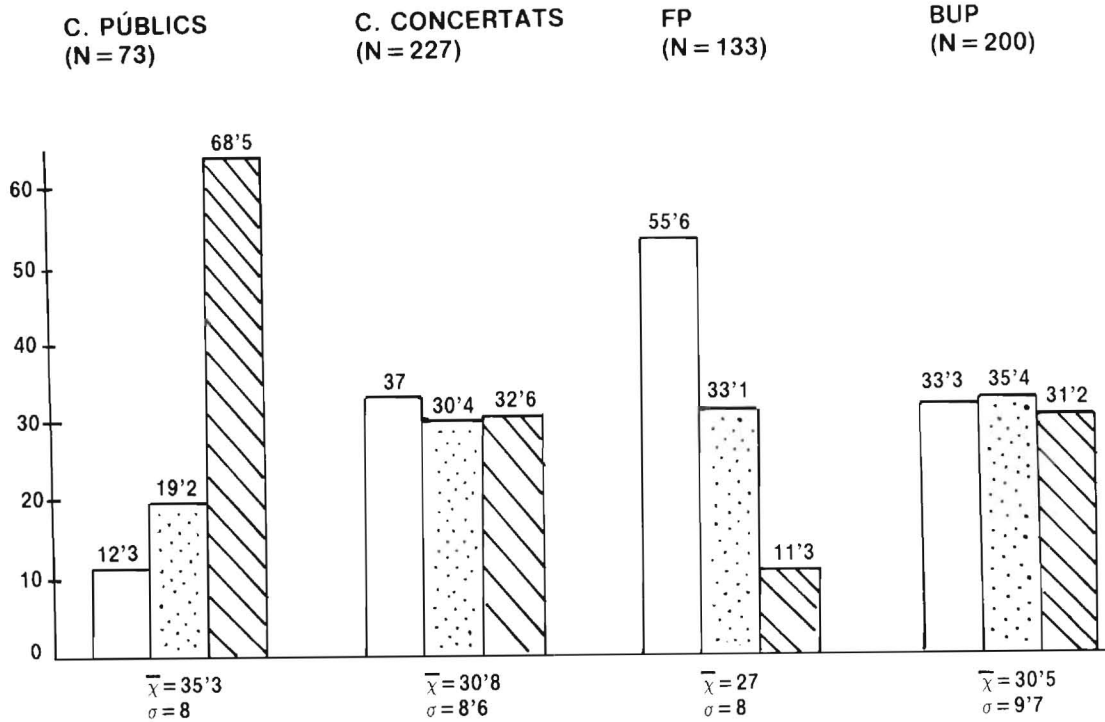
RESULTATS GLOBALS

Tècnica escassa

Tècnica regular

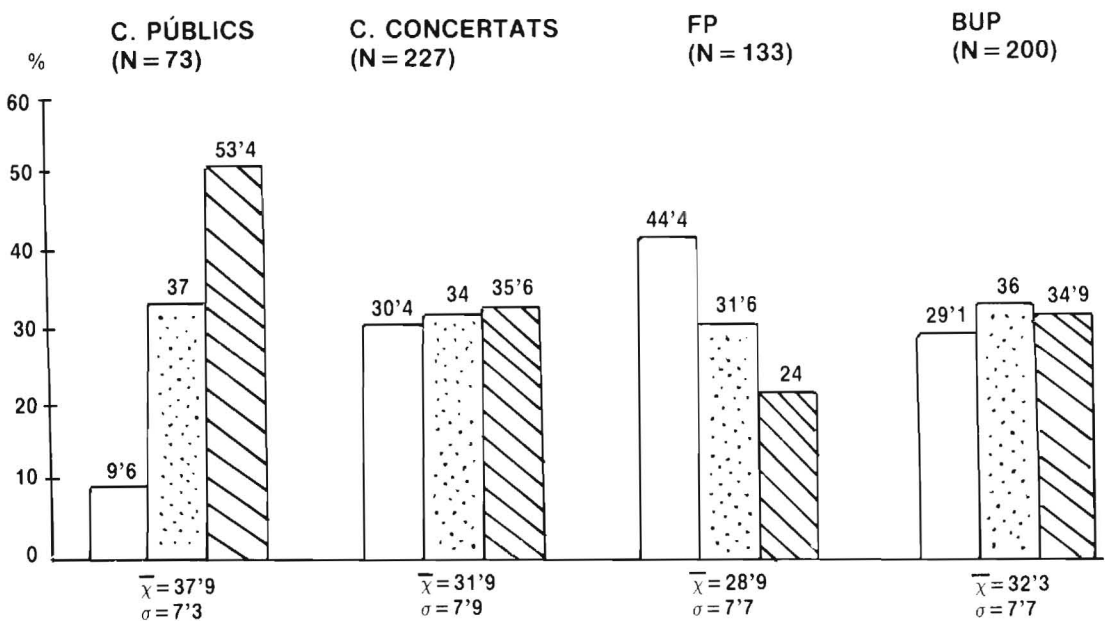
Tècnica òptima

1. ACTITUD

QUADRE NÚM. 3

2. AMBIENT

QUADRE NÚM. 4

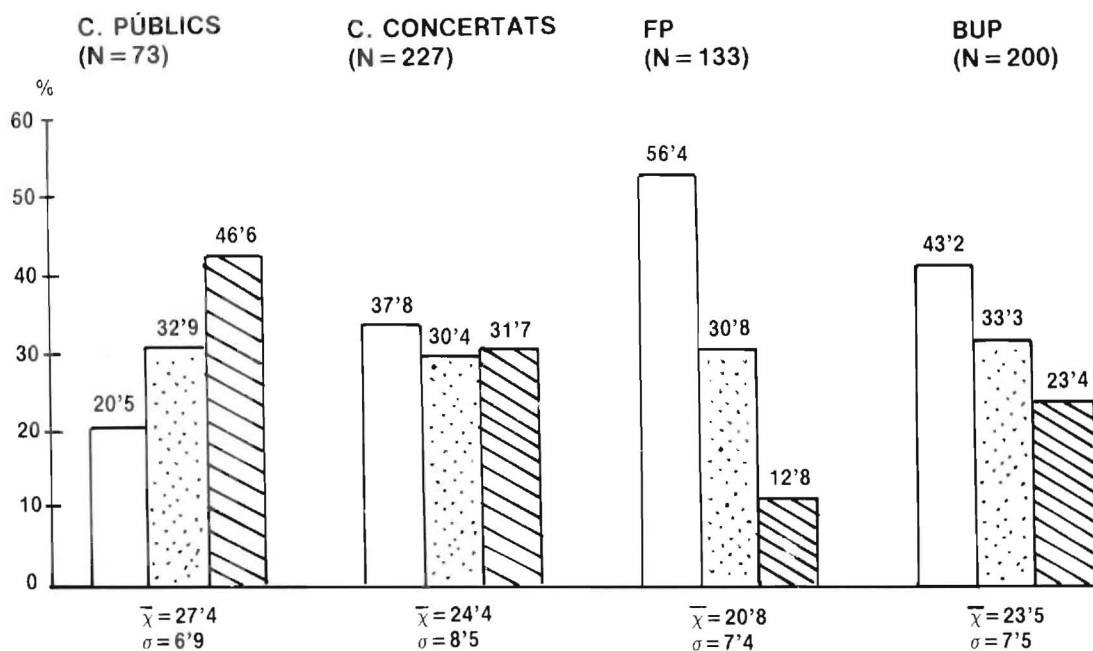
RESULTATS GLOBALS

Tècnica escassa

Tècnica regular

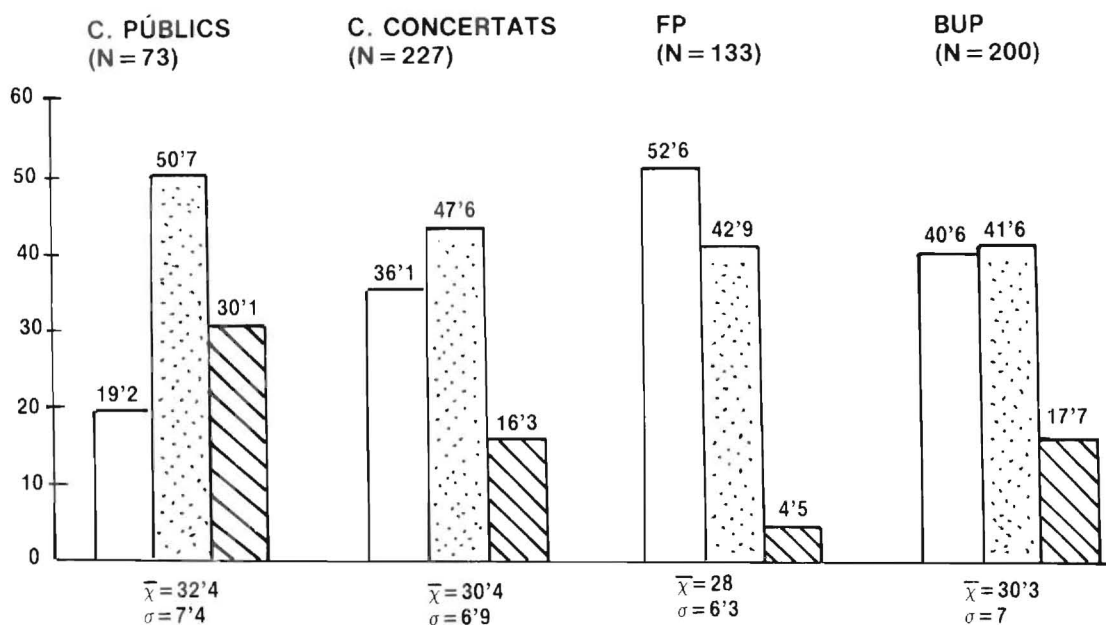
Tècnica òptima

3. PLANIFICACIÓ

QUADRE NÚM. 5

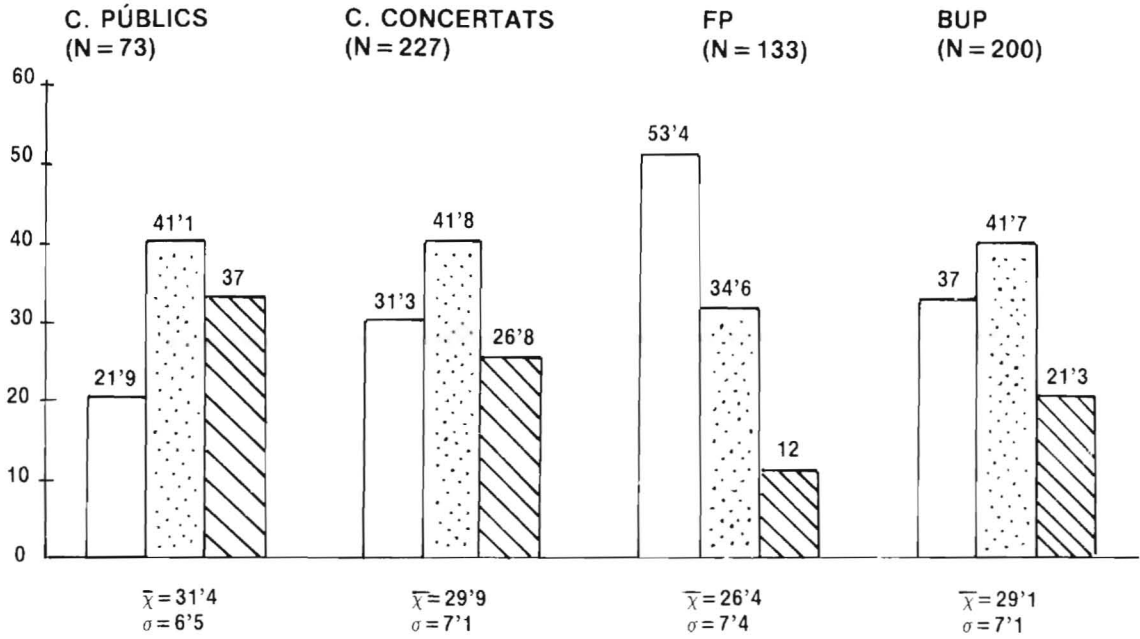
4. PREPARACIÓ DE LES AVALUACIONS

QUADRE NÚM. 6

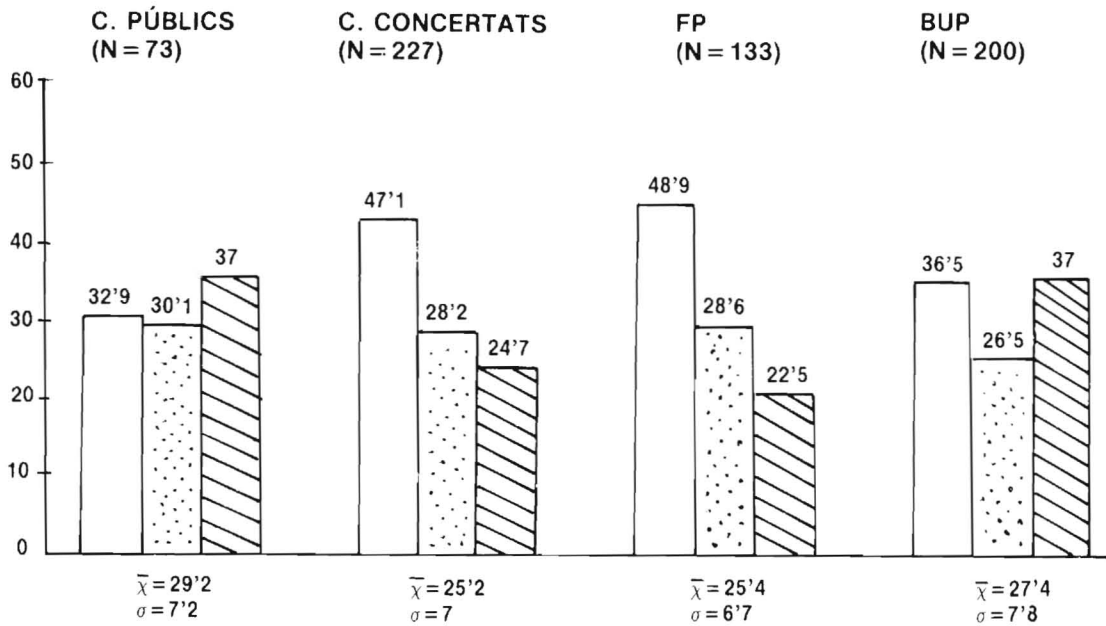
RESULTATS GLOBALS

5. APROFITAMENT DE LES CLASSES

QUADRE NÚM. 7

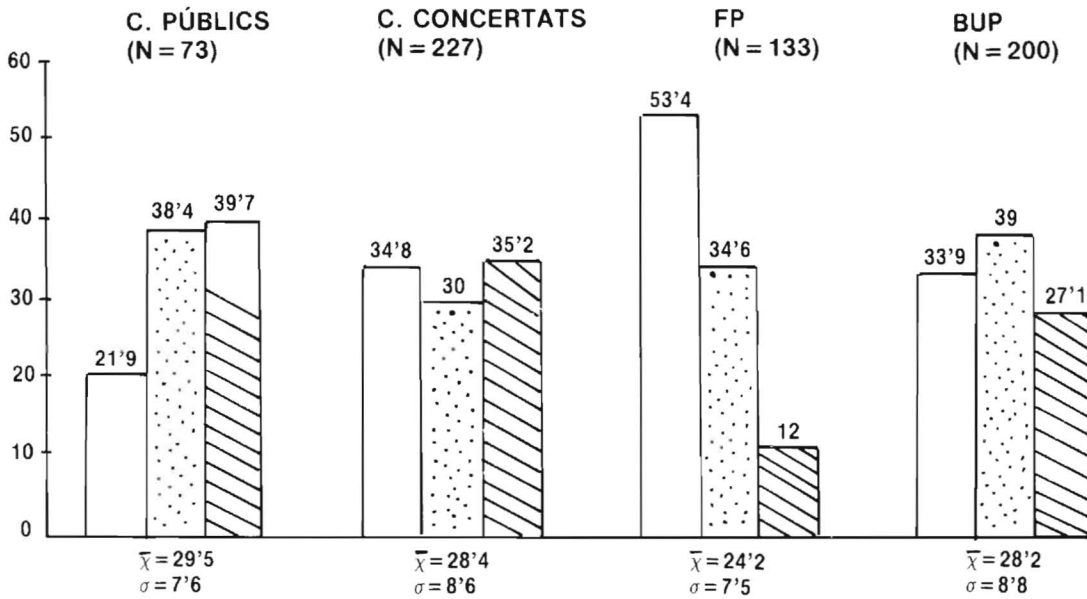
6. MÈTODE ACTIU D'ESTUDI

QUADRE NÚM. 8

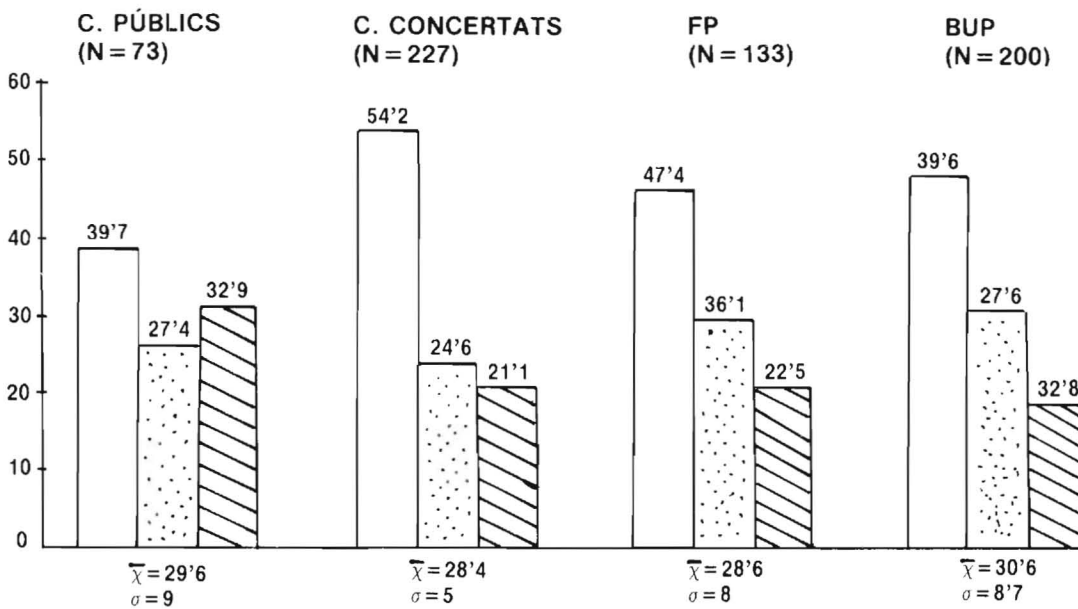
RESULTATS GLOBALS

7. CONCENTRACIÓ

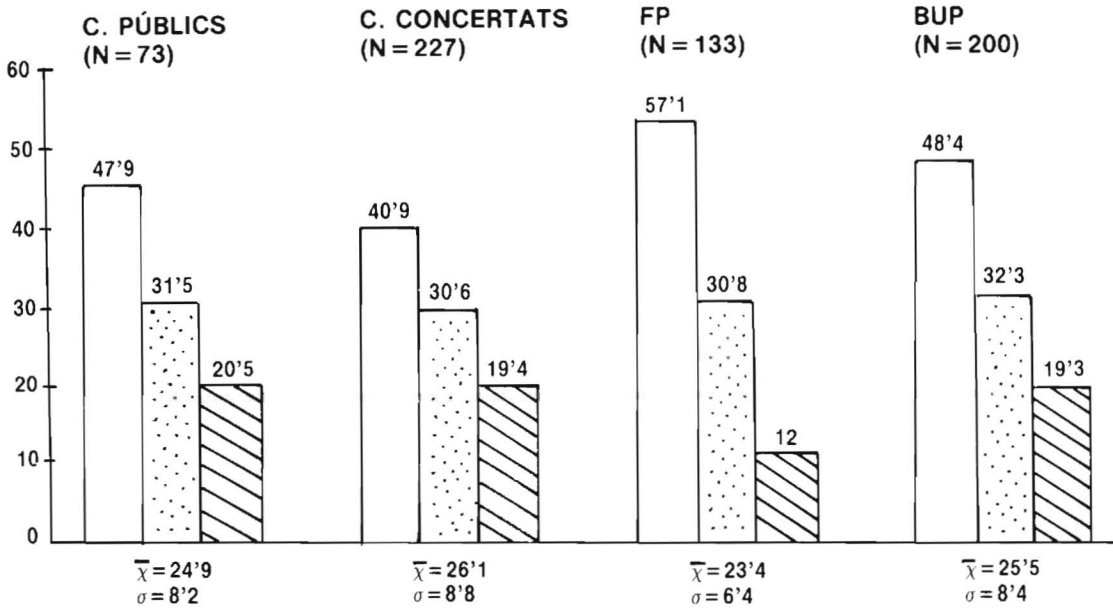
QUADRE NÚM. 9

8. SUBRATLLAT, ESQUEMES, RESUMS

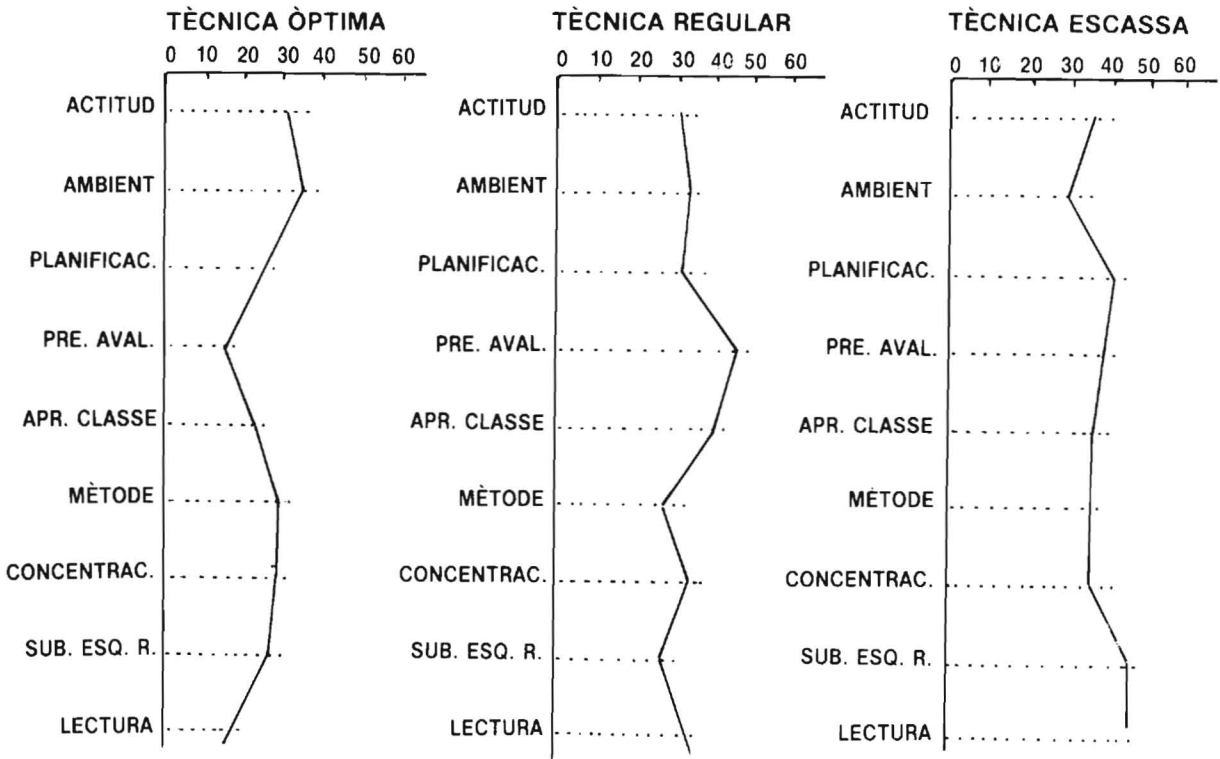
QUADRE NÚM. 10

9. HÀBITS DE LECTURA

QUADRE NÚM. 11

GRÀFICA REPRESENTATIVA DE L'ANÀLISI GLOBAL (N = 625)

QUADRE NÚM. 12

— Càlcul de les mitjanes de puntuació i de les desviacions típiques en cada factor a nivell de centres públics d'EGB, centres concertats d'EGB, instituts de FP i instituts de BUP.

— Càlcul de les mitjanes de puntuació i de les desviacions típiques en cada factor a nivell de tota la mostra analitzada.

b) Atenent a la categorització de les puntuacions de cadascun dels alumnes en tres nivells: «Tècnica escassa», «Tècnica regular», «Tècnica òptima» (veure quadre núm. 1), hem calculat les següents distribucions de percentatges:

— Distribució de percentatges per categories en cada factor a nivell de grup.

— Distribució de percentatges per categories en cada factor a nivell de curs/centre.

— Distribució de percentatges per categories en cada factor a nivell de centres públics d'EGB, centres concertats d'EGB, instituts d'FP, instituts de BUP.

— Distribució de percentatges

per categories en cada factor a nivell de tota la mostra analitzada.

VII. RESULTATS

Els resultats obtinguts en cadascun de les anàlisis (a nivell de curs, centre, etc.) seran publicats properament en la revista *Quaderns de Sueca*, i per tant hem cregut més interessant, en aquesta publicació, donar a conèixer els resultats globals obtinguts en cadascun dels factors i en els distints nivells d'ensenyament, a fi de poder facilitar les possibles comparacions.

D'aquesta manera, en els quadres següents mostrem els resultats combinant de forma gràfica les distribucions de percentatges amb les mitjanes i les desviacions típiques corresponents.

Els resultats han estat els següents: (veure quadres del 3 al 12).

VIII. VALORACIÓ DELS RESULTATS

1) A nivell global s'hauria de fer una primera valoració positiva, que

seria la dels bons resultats obtinguts en tots els factors pels alumnes de 8é d'EGB dels centres públics.

Aquests bons resultats mostren l'eficàcia de l'aplicació de programes dirigits a desenvolupar els hàbits i tècniques d'estudi, ja que no hem d'oblidar que amb aquests alumnes i des que cursaven 5é d'EGB s'ha estat realitzant d'una forma sistemàtica activitats dirigides a millorar els seus hàbits d'estudi. En aquest sentit cal dir que els resultats més significatius s'han donat en els factors relatius a «l'actitud», «l'ambient» (entès com el lloc habitual d'estudi), a la «planificació», «mode de preparar les avaluacions», «aprofitament de les classes», «subratllat, esquemes i resums». Tanmateix en els «hàbits de lectura» el que predomina són les puntuacions baixes. Aquest aspecte és comú a la totalitat de la mostra i creiem que és una evidència suficient per a qüestionar les metodologies d'ensenyament de la lectura, així com les tècniques utilitzades per a motivar la seua utilització.

Aspecto urbano de la población de Sueca.

2) També a nivell comparatiu global, cal dir que les puntuacions més baixes han estat les obtingudes pels alumnes de 1r. de Formació Professional. Aquest fet, pensem que està produït fonamentalment pel tipus d'alumnat que majoritàriament sol matricular-se en 1r. d'FP, és a dir, un alumnat que o bé porta una història personal de fracàs escolar i sol accedir a l'FP, amb el certificat d'escolaritat, o bé accedeix buscant una titulació per a la qual pensa que no ha d'estudiar massa.

A més a més i parlant del 1r. de Formació Professional del curs 87-88, valorem com una dada significativa el fet que el percentatge d'alumnes que aprovaren en juny totes les assignatures de 1r. d'FP és l'11'3%. Percentatge aquest que coincideix més o menys amb el percentatge d'alumnes que tenien una tècnica òptima en els següents factors: Actitud (11'3%), Planificació (12'8%), Aprofitament de les classes (12%), Concentració (12%) i Hàbits de lectura (12%).

3) Quant als centres concertats d'EGB i 1r. de BUP, en els resultats s'observa un cert paral·lisme amb puntuacions mitjanes i desviacions típiques semblants a la major part dels factors.

La distribució de percentatges en aquests segments de la població posa en evidència la gran quantitat d'alumnes que no tenen unes tècniques adequades d'estudi. Destaquem fonamentalment les següents: Planificació, Preparació d'avaluacions, Aprofitament de les classes, Mètode d'estudi, Subratllat, esquemes i resums, Hàbits de lectura.

4) Quant a l'anàlisi global del domini de cadascuna de les tècniques, podríem dir el següent: (Veure quadre núm. 12).

— L'únic aspecte que tindria assolit un segment ampli de la població seria el relatiu a l'ambient d'estudi (amb un 35% que obté la puntuació òptima).

— Quant a la tècnica «regular», els percentatges més amplis es donen en els apartats referits a la «preparació d'avaluacions» (45'1%) i «l'aprofitament de les classes» (40'1%). Açò ens indica que són unes tècniques d'estudi que podríem treballar amb molta probabilitat d'èxit.

— Les tècniques més deficitàries, és a dir, dins de les corresponents a la categoria «tècnica escassa» serien «la planificació» (41'4%), la utilització del «subratllat, els esquemes i els resums» (46'7%), i sobretot els «Hàbits de lectura» (47'5%).

IX. CONCLUSIONS

L'anàlisi dels resultats posa en evidència la manca d'uns hàbits d'estudi i d'unes tècniques de treball intel·lectual adequades en gran part de l'alumnat que cursa el nivell superior de l'EGB o els primers cursos dels ensenyaments mitjans.

L'estratègia més adequada per a millorar esta situació seria, com deiem al principi, que les tècniques de treball intel·lectual s'incloueren en la trasca docent, introduint-les en els objectius educatius dels plans de treball del professorat.

Fins que s'arribe a aquesta situació pensem que la nostra tasca se-

ria propiciar-la, adoptant les estratègies més adequades d'acord amb la població i la dinàmica de la Institució de què es tracte. D'aquesta forma les activitats més immediates que el Gabinet Psicopedagògic Municipal està realitzant amb aquesta població, i en aquest sentit durant el curs 88-89 és la següent:

1. En els col·legis públics d'EGB, continuació dels programes d'entrenament en tècniques d'estudi.

2. En els centres concertats d'EGB, desenvolupament d'un programa de tècniques d'estudi amb els alumnes de 8é d'EGB.

3. En l'Institut de BUP, aplicació d'un programa de tècniques d'estudi als alumnes de 1r. Aquest programa s'aplica de forma coordinada amb els professors de les distintes àrees, incloent en les programacions d'aquestes les tècniques més adequades per a cadascuna d'elles.

4. En l'Institut de Formació Professional (on s'ha vist que la problemàtica es més exagerada) s'ha realitzat un seminari sobre «Formació en Tècniques d'Estudi» per al professorat, a partir d'aquest seminari s'han format grups de treball en els distintes departaments per a integrar les tècniques de treball intel·lectual en les programacions de les respectives àrees.

A més a més, de forma coordinada amb el professorat, el Gabinet Psicopedagògic, està aplicant un programa dirigit a reforçar determinades tècniques d'estudi.

5. Per acabar, dins dels programes d'escola de pares municipal, es realitzaran aquelles activitats necessàries per a contribuir a l'èxit de totes aquestes programacions.

BIBLIOGRAFIA

- BRUNET GUTIÉRREZ, J. J. *Cómo programar las técnicas de estudio en EGB.* Ed. Pío X. 1985.
- CORZO, J. M. *Elementos y técnicas de trabajo intelectual.* Ed. Anaya. Salamanca, 1972.
- DOMÈNECH ZORNOZA Y OTROS. *La práctica del estudio.* Ed. L'Esquer.
- FAUSTINO CUENCA *Cómo estudiar con eficacia.* Ed. Escuela Española. Madrid, 1987.
- GABINETES PSICOPEDAGÓGICOS MUNICIPALES DE BENETÚSER, PAIPORTA, PICANYA, XIRIVELLA, TORRENT. *Técnicas de estudio.* (Libro del profesor y del alumno.) Valencia, 1987.
- GABINET PSICOPEDAGÒGIC MUNICIPAL DE SUECA. *Anàlisi de les expectatives del professorat front a la labor del Gabinet.* En Sociopsicopedagogia i Municipi. L'Alcúdia, 1987.
- GUINERY, M. *Aprender a estudiar.* Ed. Martínez Roca. 1985.
- ILLUECA, L. *Cómo enseñar a estudiar.* Ed. Magisterio Español. Madrid, 1971.
- MADDOX, H. *Cómo estudiar.* Ed. Oikos. Barcelona, 1979.
- MUÑOZ ORTEGA Y CUENCA ESTEBAN. *Técnicas de trabajo intelectual.* Ed. Escuela Española. Madrid, 1984.
- PASCUAL MARTÍN, J. *Aprendo a estudiar.* Método Pascal 1983. Cuadernos del 3 al 8.
- POZAR, F. F. *Inventario de hábitos de estudio.* Ed. TEA. Madrid, 1981.
- RIART, J. *Las técnicas del tiempo de estudio personal.* Ed. OIKOS. Barcelona, 1984.
- SAAVEDRA, J. J. *Técnicas para prosperar en el estudio.* Ed. Escuela Española. Madrid, 1987.
- TORRE, DE LA. *Técnicas de estudio.* Ed. Anaya. Salamanca, 1986.
- VALLÉS ARANDIGA Y YUSTE HERNANZ. *Cómo estudiar.* Ejercicios prácticos. Cuadernos 1 y 2. Ed. CEPE.
- HERNANDE PINA, F., Y MONDEJAR ROMERO, F. *Técnicas para saber estudiar.* (Libro del profesor y del alumno.) Ed. Autores. Murcia, 1987.